

Próba- és megelőző feltárások a Harsánylejtőn 2012-ben

(Budapest III. ker., Harsánylejtő,
Hrsz.: 20646/25, 20646/26, 20646/27,
20646/31, 20646/45, 20646/51, 20646/52,
20655/106, 20655/107, 20655/117.)

2012. április 10. és november 6. között összesen tíz telek építési helyének kutatását végeztük el 82 ásatási nap alatt, a Katlan Befektetési Zrt. megbízásából. A nem összefüggően feltárt terület nagysága összességében meghaladta a 3972 m²-t. Kiterjedését tekintve 2008 óta a lelőhelyen ez volt a legnagyobb felületen végzett kutatás, bár elsősorban a feltárt lelőhelyrészletek intenzitása, s nem az alapterület szempontjából haladja meg a 2010-es év ásatásait. Ugyanakkor sem kiterjedését, sem pedig intenzitását tekintve nem közelíti meg a 2006 és 2008 közti időszak nagy feltárásait (HAVAS–SZILAS–M. VIRÁG 2007; SZILAS–M. VIRÁG 2008).

A középkori leletekre, jelenségekre vonatkozóan Tóth Anikó, az őskori eredmények vonatkozásában M. Virág Zsuzsanna és Szilas Gábor működött közre az ásatás során. A 12. munkaterület feltárását teljes egészében M. Virág Zsuzsanna vezette.

A feltárások főbb paraméterei az egyes telkek szerint áttekintve:

9. munkaterület (Hrsz.: 20646/31; 1, 2. kép): A megelőző feltárás a kitűzött építési helyre terjedt ki, kisebb rábontásokkal keleten, nyugaton, és délen kellett bővíteni a felületet. Összesen 520,3 m²-t tártunk fel.

Test and preventive excavations on Harsánylejtő in 2012

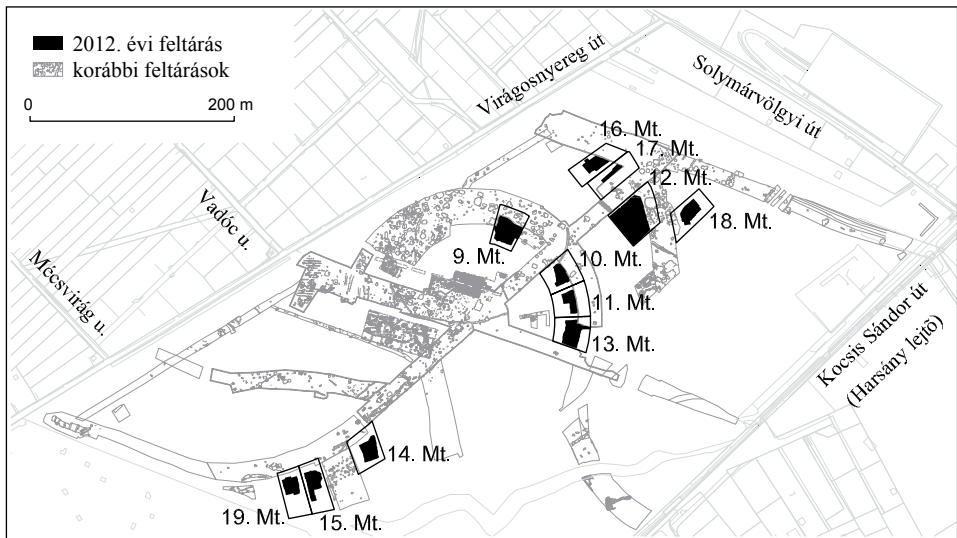
(Budapest III, Harsánylejtő, Lrn.:
20646/25, 20646/26, 20646/27, 20646/31,
20646/45, 20646/51, 20646/52,
20655/106, 20655/107, 20655/117.)

Between 10 April and 6 November 2012, over 82 days of fieldwork, we carried out archaeological research on the construction sites of ten plots commissioned by the Katlan Befektetési Zrt. The overall extension of the area that was excavated in discontinuous parcels exceeded 3972 m². This has been the most extensive research on the territory of the archaeological site since 2008, though it proved to be more significant than the excavations in 2010 primarily with regard to the density of the site details and not the size of the surface. At the same time, it does not measure up to the large excavations carried out between 2006 and 2008, either concerning the extension or the density of occupation (HAVAS–SZILAS–M. VIRÁG 2007; SZILAS–M. VIRÁG 2008).

Anikó Tóth contributed to the excavation as concerns the medieval finds and features while the prehistoric features were studied by Zsuzsanna M. Virág and Gábor Szilas. The excavation of work site No. 12 was entirely led by Zsuzsanna M. Virág.

The main parameters of the excavations according to the plots:

Work site No. 9 (Lrn.: 20646/31; Figs 1, 2): The preventive excavation covered the des-

1. kép: A Csúcshegy–Hársánylejtőn 2012-ben végzett feltárások összesítő helyszínrajza
 Fig. 1: Complex plan of the excavations at Csúcshegy–Hársánylejtőn in 2012

Munkaterületünk a lelőhely intenzív, központi részére esik, de még az előzetes várákozásnál is nagyobb objektumsűrűséget tapasztaltunk, ami különösen figyelemre méltó, tekintettel a múlt évben a szomszédos telken (20646/30 Hrsz.) végzett feltárás eltérő eredményeire. Összesen 32 régészeti objektum (85 stratigráfiai egység) feltárását, dokumentálását végeztük el. A legtöbb jelenség az őskor különböző korszakaihoz köthető telepobjektum volt, de jelentkeztek a római kori falusias település gödörháza és az Árpád-kori falu egyik háza is. Több objektum (köztük két temetkezés) korszakhoz kötése bizonytalan volt.

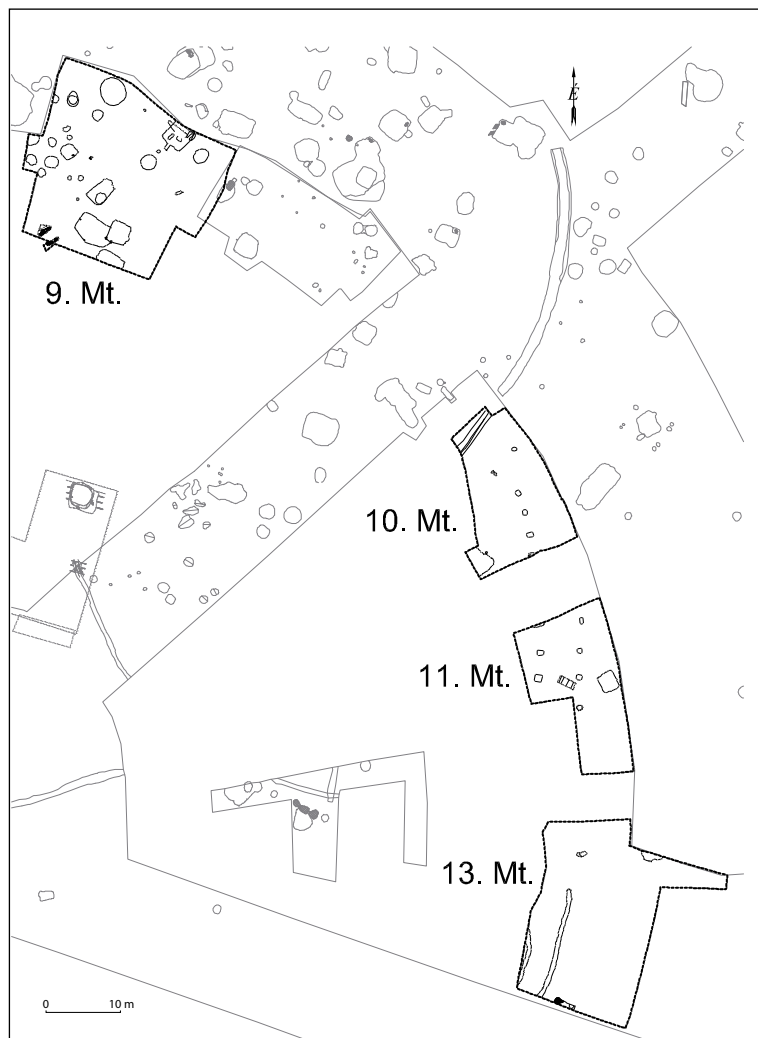
10. munkaterület (Hrsz.: 20646/25; 1, 2. kép): 222,41 m² alapterületen végeztünk megelőző feltárást. A teljes építési hely feltárása mellett északon és nyugaton volt szükség kisebb felületű rábontásra. A terület régészeti intenzitása a korábbi

ignated construction area; the surface had to be enlarged on its eastern, western and southern sides with minor extensions. We excavated a total of 520.3 m². Our work site was situated in the central part of the archaeological site and was characterized by such a high density of features that it even exceeded our previous expectations. This is especially noteworthy considering the contrasting results of the excavation conducted last year on the neighboring parcel (Lrn.: 20646/30). We unearthed and documented a total of 32 archaeological features (85 stratigraphic units). Most of the features were those belonging to settlements that may be related to different prehistoric periods although semi-subterranean houses from a Roman Period village-like settlement while a house from the Árpád Period village were found as well. A number of features, two burials among them, could not be securely dated to any archaeological period.

adatokhoz képest gyengébbnek bizonyult, több modern jelenség mellett összesen csupán öt régészeti objektumot érintett a kitűzött építési hely. Ezek nagyjából a római korra keltezhetőek, illetve nem meghatározható korúak.

11. munkaterület (Hrsz.: 20646/26; 1, 2. kép): A telken próbafeltárás keretében összesen 213,14 m²-t tártunk fel. A munka a teljes kitűzött építési helyre kiterjedt,

Work site No. 10 (Lrn.: 20646/25 (Figs 1, 2): We conducted preventive excavations on a surface of 222.41 m². In addition to research on the entire construction area, it was necessary to enlarge the surface with minor extensions. The archaeological density of the territory proved to be lower compared to what had been found previously; the designated construction area concerned only five archaeological features besides a number of modern phenomena.

2. kép: A 9, 10, 11, 13. munkaterület alaprajza
Fig. 2: Ground plan of work sites No. 9, 10, 11, and 13

így annak feltáratlan része nem maradt. Itt csupán egyetlen gödörház bizonyult régészeti korúnak, ezt elsődlegesen kora vaskorinak tarthatjuk az előkerült kerámiák alapján. A csekély régészeti intenzitás megfelelt az előzetes várakozásoknak.

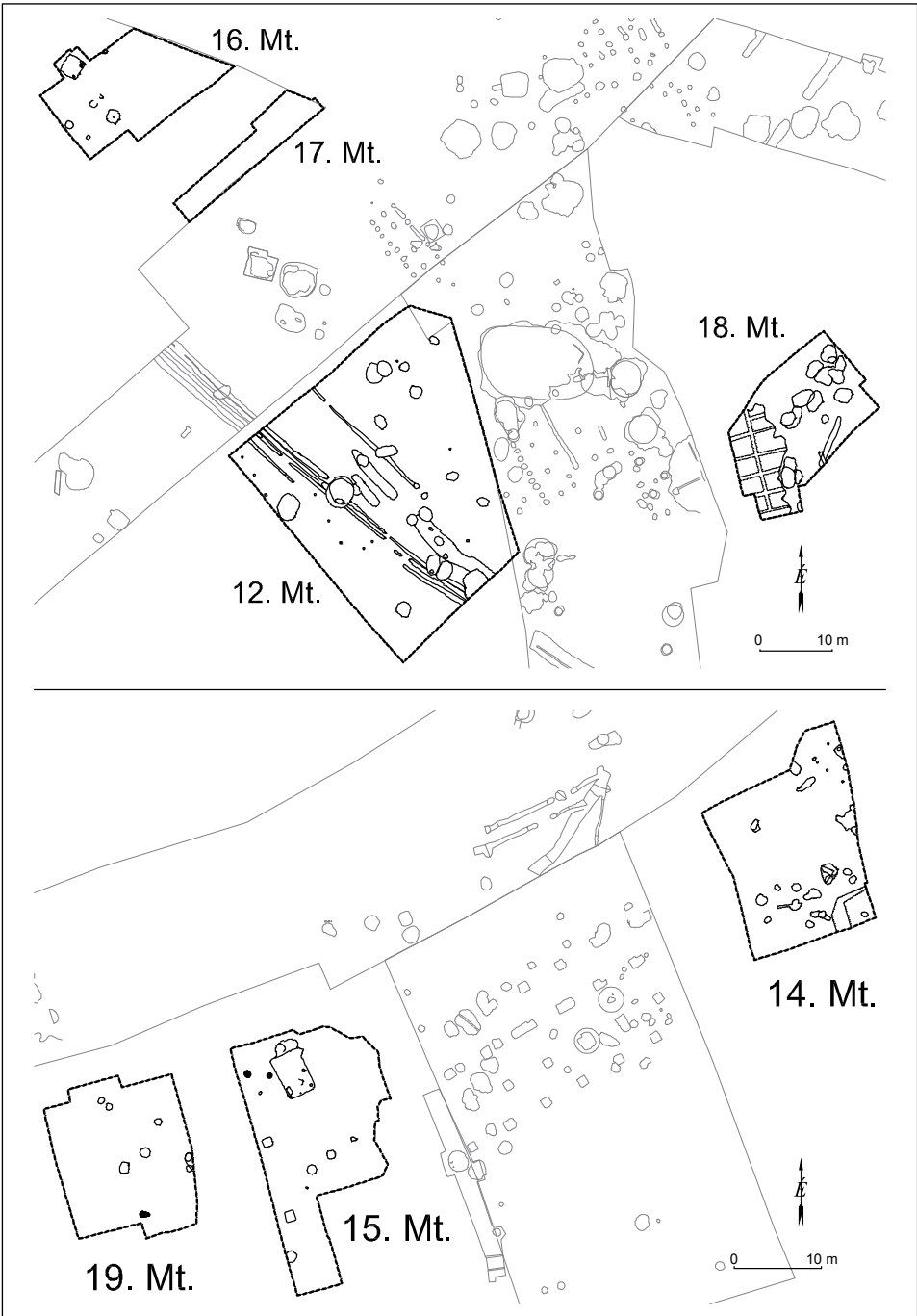
12. munkaterület (Hrsz.: 20646/45; 1., 3., 4. kép): A telkek teljes, korábban nem kutatott részén elvégeztük a megelőző feltárást, amit a 2006-2007-ben, a szomszédos, 1. és 6. számmal jelölt kutatási felületeken előkerült nagy intenzitást mutató, és csak összefüggő felületen értelmezhető őskori telepjelenségek (pl. oszlopos szerkezetű épületek alapjai) tettek szükségessé (HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007, 161; SZILAS-M. VIRÁG 2008, 122-123). A teljes feltárt terület így összesen 1070,62 m² volt ezen a telken 2012-ben. A most kutatott lelőhelyrész az előzetes várakozásoknak megfelelően intenzívnek bizonyult, összesen 54 objektum került napvilágra. Kevés bizonytalan korú jelenség mellett az objektumok többsége az őskor különböző korszakaihoz köthető telepjelenség, egy többszörösen tagolt, két szakaszán már korábban is feltárt árokkal kapcsolatban a korábbi késő LT keltezés mellett a római kor is felmerült lehetőségként.

13. munkaterület (Hrsz.: 20646/27; 1., 2. kép): A telken kitűzött építési helyen, illetve tulajdonosi felkérés nyomán, az építési hely és a délről határoló utca közti keskeny sávban végeztünk próbafeltárást. A feltárást így a teljes tervezett építési helyre kiterjedt, összesen 414,95 m² került megkutatásra. A lelőhely-részlet intenzitása a korábbi várakozásoknak megfelelően alakult, összesen hat régészeti objektum feltáráására nyílt lehetőség ezen a telken. A meghatározható korú leletek a kora vas-

Most of them could be dated to the Roman Period or could not be dated.

Work site No. 11 (Lrn.: 20646/26; Figs 1,2): We excavated a total of 213.14 m² on the parcel within the framework of a test excavation. The works concerned the entire construction area so no unexcavated parts remained there. Here, only one semi-subterranean structure proved to date from an archaeological period. Based on the pottery finds it was considered Early Iron Age. The low density of archaeological features and material corresponded to what had been encountered on previous expectations.

Work site No. 12 (Lrn.: 20646/45; Figs 1, 3, 4): We conducted preventive research over the entire, previously unexcavated, part of the parcel. This appeared to be necessary based on the high density of prehistoric settlement features (e.g. groundplans of buildings with post structures) found on work sites No. 1 and 6 in 2006 and 2007, which could be interpreted only in the context of a contiguous surface (HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007, 161; SZILAS-M. VIRÁG 2008, 122-123). Thus, the entire area excavated on this plot in 2012 measured 1070.62 m². The part of the archaeological site researched now was shown to have a high density of archaeological finds and features in accordance with previous expectations. A total of 54 features were unearthed. In addition, there were a few settlement features of uncertain dating that could be related to various prehistoric periods. Besides the LT dating of a ditch articulated with a number of inner grooves, two segments of which had been excavated previously, the Roman Period too emerged as a dating possibility.

3. kép: A 12, 16, 17, 18. munkaterület, és a 14, 15, 19. munkaterület alaprajza
 Fig. 3: Ground plan of work sites No. 12, 16, 17, 18 and work sites No. 14, 15, 19

korra, illetve az Árpád-korra keltezhetőek előzetesen.

14. munkaterület (Hrsz.: 20655/117; 1., 3. kép): 312,14 m² feltárását végeztük el megelőző feltárás keretében, ez megfelelt a kitűzött építési hely teljes területének, keleten kisebb bővítésekre is szükség volt. Összesen 24 régészeti korú objektumot tártunk fel, ezek mindegyike a középkorra keltezhető. A régészeti érintettség az előzetes várakozásoknak megfelelően alakult mind a jelenségek korát, mind pedig jellegét tekintve.

15. munkaterület (Hrsz.: 20655/107; 1., 3. kép): A kitűzött építési hely kisebb északi bővítésével együtt összesen 322,50 m² feltárását végeztük el megelőző feltárás keretében. A régészeti érintettség megfelelt az előzetes várakozásoknak mind az objektumok jellegét, mind az intenzitását tekintve. Az előző évben dokumentált lelőhely-bolygatás kiterjedt az építési hely nagy részére, ezért a régészeti jelenségek eredeti jelentkezési szintje, illetve felső része sérült, megsemmisült az ásatást megelőzően. Az összesen feltárt kilenc régészeti objektum, egyetlen őskorra keltezhető kivétel mellett, középkorinak tartható.

16. munkaterület (Hrsz.: 20646/52; 1., 3. kép): 253,40 m²-nyi felületen végeztünk próbafeltárást, ami a teljes építési helyet magába foglalta, kisebb területbővítésre északon volt szükség. Az építési hely régészeti érintettsége a korábbi várakozásoknak megfelelően szórványos volt, régészeti jelenségeket gyakorlatilag csak a kitűzött terület nyugati felében találtunk. Itt összesen hét régészeti jelenség feltárását végeztük el. Az objektumok nagyobb része előzetesen a kora vaskorra keltezhető,

Work site No. 13 (Lrn.: 20646/27; Figs 1, 2): We conducted a test excavation on the construction area designated on the plot and following a request by the owner in a narrow stripe between the construction area and the street bordering it on the south. The excavation thus covered the entire designated construction area; a total of 414.95 m² was researched. The density of the site detail corresponded to previous expectations; overall we were able to unearth six archaeological features on this plot. Where the period can be determined, the finds can be preliminarily dated to the Early Iron Age and the Árpád Period.

Work site No. 14 (Lrn.: 20655/117; Figs 1, 3): We conducted preventive excavations on 312.14 m², which corresponded to the entire territory of the designated construction area; minor extensions were necessary in the east. A total of 24 archaeological features were unearthed, all of which can be dated to the Middle Ages. The archaeological potential corresponded to expectations both concerning the dating and the character of the phenomena.

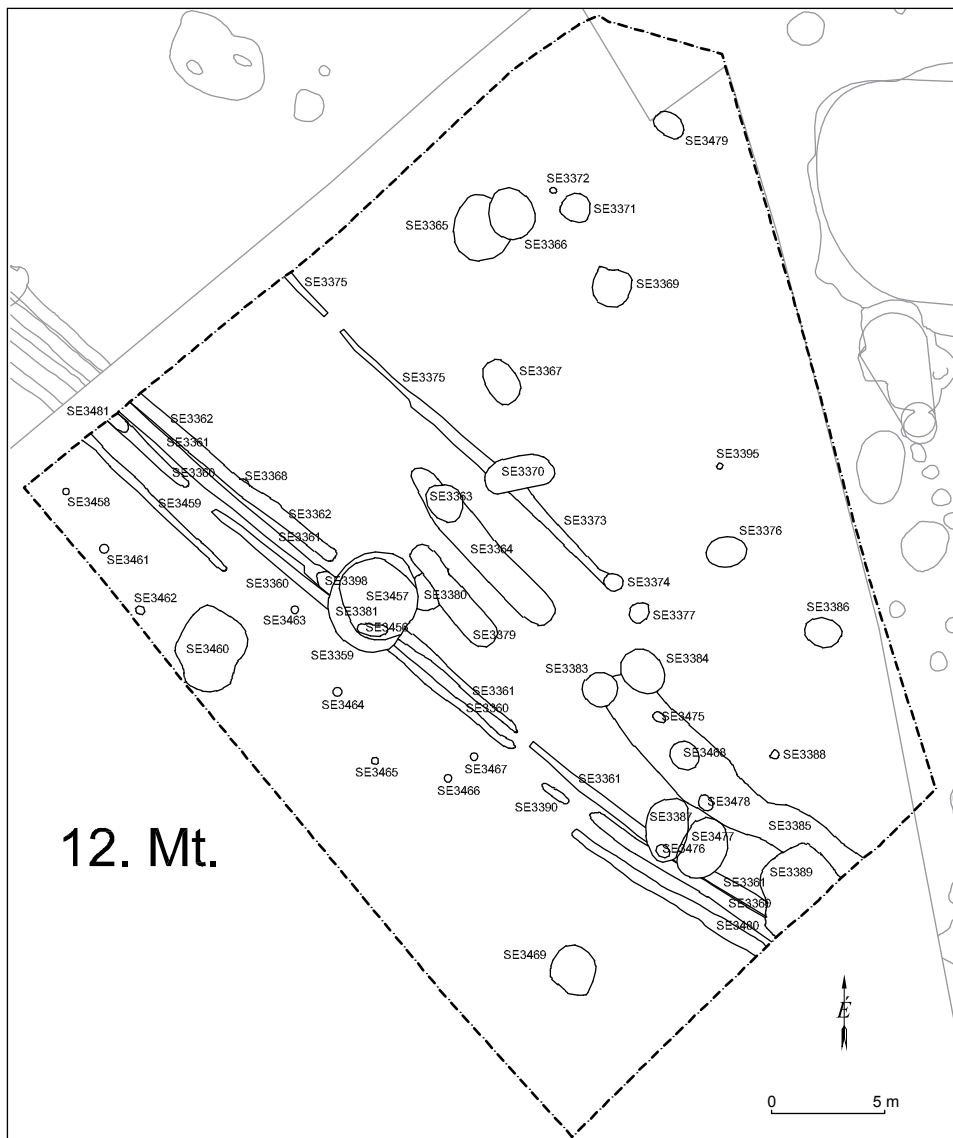
Work site No. 15 (Lrn.: 20655/107; Figs 1, 3): We conducted the preventive excavation on a total of 322.50 m² including a minor extension of the designated construction area towards the north. The archaeological potential corresponded to previous expectations both concerning the character of the features and their density in the site. The disturbances at the site documented in the previous year concerned a large part of the construction area, thus, the original level where the archaeological phenomena and their upper part too was detected had been damaged and destroyed preceding the excavations. Each of the nine archaeo-

egy kisebb gödörház és egy külső kemence hamuzóval azonban nagy valószínűséggel középkori.

logical features that were unearthed overall can be considered medieval, except for a prehistoric feature.

17. munkaterület (Hrsz.: 20646/51; 1., 3. kép): A kitűzött építési hely teljes, koráb-

Work site No. 16 (Lrn.: 20646/52; Figs 1, 3): We conducted test excavations on a

4. kép: A 12. munkaterület alaprajza
Fig. 4: Ground plan of work site No. 12

ban feltáratlan részén kutattunk, amely összesen 95,26 m² alapterületű volt. A munka negatív eredménnyel zárult, a feltárt területre egyetlen régészeti objektum sem esett. Ez a környező terület közepes régészeti intenzitását figyelembe véve leginkább véletlennek tartható.

18. munkaterület (Hrsz.: 20646/43; 1., 3. kép): Megelőző feltárást végeztünk összesen 295 m² területen, a teljes kitzűzött építési hely mellett északnyugaton és délkeleten is kisebb területbővítést hajtottunk végre. A terület régészeti intenzitása az előzetes várákosoknak megfelelően jelentős volt. Munkaterületünk nyugati-déli nyugati részét összefüggően, mintegy 7,5×15 m-es felületen foglalta el egyetlen kiterjedt gödörkomplexum, ezen kívül további 16 gödört tudtunk még feltárni. Az összes jelenség az őskor különböző korszakaira keltezhető.

19. munkaterület (Hrsz.: 20655/106; 1., 3. kép): 252,45 m² feltárását, a teljes kitzűzött építési hely kutatását végeztük el megelőző feltárás keretében, kisebb rábontásra keleten került sor. A lelőhely-részlet intenzitása az előzetes várákosoknak megfelelően ritkás volt, összesen 8 régészeti objektumot találtunk. A keltezhető leletet adó jelenségek középkorinak bizonyultak.

A 2012. évi feltárások eredményeinek összefoglalása történeti kronológiai rendben:

A lelőhely különböző pontjain fekvő, összesen 10 telken végzett feltárás az itt már korábban is előkerült korszakok településeinek további jelenségeit hozta felszínre, amelyek az egyes periódusokra vonatkozó általánosabb ismereteink gya-

surface of 253.40 m² which included the entire construction area; a minor extension was necessary in the north. The archaeological potential of the construction area proved to be low in accordance with the previous experience; we found archaeological phenomena only in the western part of the designated territory. There, a total of seven archaeological features were unearthed. Most of them can be preliminarily dated to the Iron Age, however, a small semi-subterranean house and an outdoor oven with an ash pit is, probably, medieval.

Work site No. 17 (Lrn.: 20646/51; Figs 1, 3): We researched the entire, previously unexcavated part of the designated construction area, which measured a total of 95.26 m². The work yielded negative results as no archaeological features were located in the territory excavated this year. Taking into consideration the medium-level archaeological potential of the surrounding area, this can rather be interpreted as a coincidence.

Work site No. 18 (Lrn.: 20646/43; Figs 1, 3): We conducted a test excavation on a territory totaling 295 m². We enlarged the designated construction area with minor extensions on the northwest and southeast. The archaeological potential of the territory proved to be significant in accordance with the previous experience. The western-southwestern area of our work site, a surface measuring 7.5×15 meters, was occupied by a single, extensive pit complex. In addition to this pit complex, we unearthed 16 pits. Each of the features could be dated to various prehistoric periods.

rapítása mellett, topográfiai jelentőséggel is bírnak. A kisebb felületű feltárásokból mozaikszerű kiegészítéseket nyertünk a különböző korú települések kiterjedésére, belső kronológiájára, fejlődésére és struktúrájára vonatkozóan. A 2012-ben kapott legfontosabb kutatási eredményeket, az egyes régészeti korokra nézve, az alábbiak szerint foglalhatjuk össze.

Őskor

2012-ben nemcsak az érintett munkaterületek, feltárt jelenségek, leletek száma szerint, hanem a topográfiai összefüggések vizsgálata szempontjából is az őskor kutatásában történt a legnagyobb előrelépés.

A késő neolitikum települési jelenségeit és leleteit ebben az évben egyedül a 12. munkaterületen tanulmányozhattuk. A 2006-2007-ben regisztrált település nyomai elsősorban az ingatlan északi, északkeleti részén helyezkedtek el, kapcsolódva a korábban már körvonalazódó települési tömbhöz (HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007, 157–158; SZILAS-M. VIRÁG 2008, 119–124). A telek területén ezt a korszakot, igen kevés kerámiatöredékkel keltezhetően, összesen nyolc objektum (SE 3364, 3367, 3369, 3376, 3379, 3385, 3386, 3387) képviselte, amelyek közül öt, kisebb méretű, egyenetlen, vagy kissé ívelt aljú gödör volt (SE 3367, 3369, 3376, 3386, 3387). A betöltés alapján vélhetően ehhez a korszakhoz tartozhatott két további kisméretű ovális, lelet nélküli gödör (SE 3479, 3376), és egy halvány sárgásbarna betöltésű cölöplyuk is (SE 3372). Épületalpra utaló, rendszert alkotó oszlogödrök azonban, várakozásunkkal ellentétben, nem jelentkeztek a telek területén.

Ugyancsak kis számú kerámiatöredék segítségével kapcsolhatjuk ehhez az időszakhoz a telek középső sávjában északnyugat-

Work site No. 19 (Lrn.: 20655/106; Figs 1, 3): We conducted preventive excavations on a territory of 252.45 m², the entire designated construction area. A minor extension was carried out in the east. The density of the site detail was low, in accordance with previous experience; we found a total of eight archaeological features. Those phenomena that contained datable finds proved to be medieval.

The summary of the results of the excavations in 2012, in historical chronological order:

The excavation conducted on a total of 10 plots that concerned various parts of the archaeological site, revealed further features of the settlements belonging to the same periods that had been previously identified here. These features, besides broadening our general knowledge about certain periods, have a significance concerning the topography of the area as well. The excavations conducted on smaller surfaces provided mosaic pieces of additional data to the extent, inner chronology, development, and structure of the settlements dating to different periods. The most important results of the research carried out in 2012 can be summarized as follows:

Prehistory

In 2012, the most important advances occurred within the prehistoric research, not only concerning the number of the excavated features, and finds, but also in the examination of the topographical relationships.

The settlement features and finds from the Late Neolithic could be studied exclusively on work site No. 12 this year. The traces of the settlement that was regis-

5. kép: A késő neolitikus árokrendszer (SE 3364, 3379, 3385) északnyugatról

Fig. 5: The Late Neolithic ditch complex (SE 3364, 3379, 3385) seen from the northwest

délkeleti irányban húzódó, több árokszerű gödör együtteséből álló (SE 3364, 3379, 3385), jelenleg még kétséges rendeltetésű „árokrendszert” is (5. kép), amelytől távolabb nyugatra már nem találtunk késő neolitikumra keltezhető objektumot. Elképzelhetően ehhez az időszakhoz és rendszerhez tartozhatott egy keskeny, ugyancsak északnyugat-délkeleti irányú, sekély árok, (SE 3373, 3375), illetve két, különösen nagyméretű oszlophelynek tartható lépcsős aljú gödör is (SE 3374, 3377). Noha a jelenségek egymáshoz való viszonya emlékeztet a palisázból, széles árkoból és az azokat megszakító földhidakból álló, kiterjedt irodalommal rendelkező neolitikus rendszerekre (Pl: TRNKA 2005, 10–18; PODBORSÝ–KOVÁRNÍK

tered in 2006–2007 were situated primarily on the northern and northeastern side of the estate, connected to the settlement block that had been outlined previously (HAVAS–SZILAS–M. VIRÁG 2007, 157–158; SZILAS–M. VIRÁG 2008, 119–124). On the plot, this period was represented by a total of eight features (SE 3364, 3367, 3369, 3376, 3379, 3385, 3386, 3387) which could be dated with a few pottery fragments. Five were small pits with uneven or slightly concave bottoms (SE 3367, 3369, 3376, 3386, 3387). Based on their fill, two other small, oval pits too belonged to this period which contained no finds (SE 3479, 3376) in addition to a posthole with a light yellowish-brown fill (SE 3372). In contrast to previous experience however, no posthole system connected to a building foundation was found on the plot.

The “ditch system” consisting of a composition of several ditch-like pits (SE 3364, 3379, 3385) running from northwest to southeast in the central zone of the plot, were also dated to the same period by a small number of potsherds (Fig. 5). Its original function is still unclear. No features were found west of this area that could be dated to the Late Neolithic. A narrow, shallow ditch running from the northwest to southeast (SE 3373, 3375) may also belong to this period and system, as well as two pits with staggered bottoms which may be especially large postholes (SE 3374, 3377). The composition of these phenomena is reminiscent of Neolithic systems consisting of a palisade and wide ditches broken by earthen bridges, which have been treated in a broad range of scholarly literature (E.g. TRNKA 2005, 10–18; PODBORSÝ–KOVÁRNÍK 2006; BERTÓK et al. 2008, 85–106). Based on this fragmentary detail however that has

2006; BERTÓK et al. 2008, 85–106), a Harsánylejtőn eddig csak a 12. munkaterületen ismertté vált igen töredékes részlet alapján, az esetlegesen összetartozó objektumokat (vagy akár az egyes árkokat is) pillanatnyilag nem lehet kétségtelenül azokhoz hasonlóként interpretálni.

A neolitikum késői szakaszának megismeréséhez a főváros területén, továbbra is a Harsánylejtőn ismertté vált település kutatása szolgál alapvető forrásként. A 12. munkaterületen a telek teljes körű feltárása, a Lengyel-kultúrához kapcsolható, sajnos továbbra is igen kevés értékelhető lelettel rendelkező késő neolitikus települési helyre nézve – elsősorban topográfiai szempontból – hozott új eredményeket. Az újkőkori végi területhasználat kiterjedésének vonatkozásában további telkek feltárásakor juthatunk újabb adatokhoz, a kutatás jelenlegi állapota szerint azonban úgy tűnik, a település tömbje délnyugati-nyugati irányban már nem húzódott tovább. Ugyancsak az újabb feltárásoktól várhatunk további adatokat a főváros térsége szerepének jobb megismeréséhez a Dunántúl és a Tisza-vidék egykorú népessége között korábban már kimutatott kapcsolatok közvetítésére vonatkozóan is (KALICZ 1985; KALICZ 2008, 5–54; RACZKY et al. 1997 34–43; RACZKY 2000 405–414; RACZKY et al. 2002, 833–860; SZILAS–M. VIRÁG 2008, 119–124).

A 12. munkaterület feltárása során előkerült a középső rézkor végi ún. Protoboleráz-időszak (KALICZ 1991, 347–387; KALICZ 2001, 385–435; HORÁTH 2001, 459–515; KALICZ–HORVÁTH 2010, 407–433) 2004-ben regisztrált (T. LÁNG–M. VIRÁG–HAVAS 2005, 192), s az óta, többször is kutatott (HAVAS–SZILAS–M. VIRÁG 2007, 154–179; SZILAS–M. VIRÁG 2008, 119–132),

been identified exclusively on worksite No. 12 on Harsánylejtő, neither the possibly related features nor the individual ditches can be interpreted unambiguously as similar to the above-mentioned ditch systems.

The research on the settlement uncovered on Harsánylejtő continues serving as a basic source for a better understanding of the late phase of the Neolithic in the territory of the capital. On work site No. 12, the complete excavation of the plot brought new, primarily topographic results concerning the Late Neolithic settlement site connected to the Lengyel Culture, although still unfortunately yielding a rather small number of interpretable finds. The excavation of further plots will hopefully provide new data concerning the extension of the use of the territory at the end of the Neolithic. Based on the present state of research however, it seems that the settlement block did not extend any further to the southwest-west. We can also expect new data from further excavations which can contribute to a better understanding of the mediating role of the area of the capital in the relationships between the contemporary populations of Transdanubia and the Tisza Region, already identified by previous scholarship (KALICZ 1985; KALICZ 2008, 5–54; RACZKY et al. 1997 34–43; RACZKY 2000 405–414; RACZKY et al. 2002, 833–860; SZILAS–M. VIRÁG 2008, 119–124).

During the excavation of worksite No. 12, a further detail of the settlement block dating from the so-called Protoboleraz period at the end of the Middle Copper Age (KALICZ 1991, 347–387; KALICZ 2001, 385–435; HORÁTH 2001, 459–515; KALICZ–HORVÁTH 2010, 407–433) was uncovered that had previously been regis-

6. kép: A középső rézkori Protoboleráz településen feltárt ún. „Schlitzgrube” (SE 3370) délnyugatról
 Fig. 6: The so-called “Schlitzgrube” (SE 3370) excavated in the Middle Copper Age, Protoboleraz, settlement seen from the southwest

települési tömbjének további részlete is. A gödrök elszórt helyzete, a korábbi megfigyeléseknek megfelelően, a korszak más lelőhelyein is észlelhető laza településszerkezetet mutatja (pl.: M. VIRÁG–TÓTH 2006, 196–206).

Az előkerült jelenségek közül három ovális, ívelt aljú, kevés leletet tartalmazó, sekély objektum (SE 3365-3366, 3371, 3384) hulladékgödörként értelmezhető.

Ezek mellett elsőként került elő a lelőhelyen egy, az említettekől nyilvánvalóan eltérő rendeltetésű, párhuzamos oldalú, lekerekített végű, lefelé enyhén szűkülő, csaknem függőleges oldalú gödör (SE 3370, 6. kép). A több mint 2 m hosszú, 100-150 cm széles, közel 2 m mély objektumot egy, a betöltésből származó, jellegzetes orsógomb alapján kapcsolhatjuk a

tered in 2004 (T. LÁNG – M. VIRÁG – HAVAS 2005, 192) and has since been researched several times (HAVAS – SZILAS – M. VIRÁG 2007, 154–179; SZILAS–M. VIRÁG 2008, 119–132). The scattered spatial position of the pits, in accordance with previous observations displays the same loose settlement structure that can be noticed at other sites too dating from this period (e.g. M. VIRÁG–TÓTH 2006, 196–206). Among the unearthed phenomena, three oval, shallow features with concave bottoms containing a small number of finds (SE 3365-3366, 3371, 3384) can be interpreted as refuse pits.

Besides these pits, this was the first time that a pit with parallel sides, curved ends, and slightly narrowing, almost vertical walls (SE 3370, Fig. 6) was found at the site. It obviously served a different function as features mentioned previously. The more than 2 m long, 100-150 cm wide, and almost 2 m deep feature can be dated to the Protoboleraz period based on a characteristic spindle whorl found in its fill. Various ideas have arisen concerning the function of similar, unusually shaped pits, used since the Neolithic (the so-called “Schlitzgrube”). It has been suggested recently that they were related to tanning activities based on data from a site with a similar date (RAJNA 2009, 327–334). The find circumstances of the single pit brought to light within the settlement found on Harsánylejtő are, however, different from those features interpreted as tanning-pits, mostly found at the edge of settlements in groups. Thus, there may be other suggestions that are valid concerning its use.

A small pit found on work site No. 15 can also be preliminarily identified as Copper Age, based on its pottery finds. In

Protoboleráz-időszakhoz. A hasonló, neolitikum óta használatos, szokatlan formájú gödrök (ún. „Schlitzgrube”) funkciójával kapcsolatban többféle elképzelés látott napvilágot, amelyek közül, egy hasonló korú lelőhely alapján, újabban a bőrkikészítéssel való összefüggés feltételezése került előtérbe (RAJNA 2009, 327–334). A Harsánylejtőn húzódó településen belül, magányosan előkerült gödör lelőköörülményei azonban eltérőek a cserzőgödörként interpretált, többnyire települések szélén, csoportosan feltárt gödröktől, így használatára nézve egyéb szempontok is felmerülhetnek.

Ugyancsak rézkoriként határozható meg elsődlegesen, a kerámia anyaga alapján, egy, a 15. munkaterületen feltárt kisebb gödör is. A kerámiák mellett töredékekben egy emberi koponya nagyobb része is előkerült a betöltésből. A gödör jól illeszthető abba a szórványos, egymástól viszonylag távol előkerülő objektumokból álló horizontba, amelyre a szomszédos 6. munkaterületen is láhattunk példát 2011-ben, egy nagyobb, kettős temetkezést magába foglaló gödör formájában.

A késő bronzkor három munkaterületen képviseltette magát, jellemző módon mindhárom területen kora vaskori jelenségekkel együttes előfordulásról beszélhetünk. A 9. munkaterületen három objektum az urnamezős kultúra anyagát adta, közülük egy 3,7 m átmérőjű kerekded beásás esetleg műhelyként értelmezhető.

A 12. munkaterületen mindössze egy vörösré égett aljú, szabályos méhkas alakú gödör (SE 3363) volt a késő bronzkor–kora vaskor időszakára keltezhető.

A 18. munkaterület nyugati-délnyugati részét összefüggően, mintegy 7,5×15 m-es felületen foglalta el egyetlen kiterjedt gödörkomplexum, amelynek nyugati

addition, to pottery, the better part of a fragmented human skull was found in its fill too. The pit clearly fits within the horizon consisting of scattered features situated at a relatively large distance from each other, an example of which could also be observed in the neighboring work site No. 6 in 2011, in the form of a large pit containing a double burial.

The Late Bronze Age was represented at two work sites this year, characteristically occurring together with Early Iron Age phenomena in all three areas. Three features on work site No. 9 contained find material of the Urnfield culture. A roundish pit with a diameter of 3.7 m may be interpreted as possibly a feature from a workshop.

On work site No. 12, it was only possible to date a regular beehive-shaped pit (SE 3363) to the Late Bronze – Early Iron Age.

The western-southwestern part of work site No. 18, a surface of about 7.5 × 15 m, was uninterruptedly occupied by a single, extensive pit complex, the western continuation-ending was impacted by the preventive excavation on the street running along this year’s work site in 2007. This year we reached the eastern and partly the northern edge of the complex, so only a 3-5 m band from its central part remained unexcavated. As a result of the new excavation, it was partly possible to complement and refine previous observations about the complex, but the question posed concerning its exact function still cannot be answered. The complex consists of a group of pits, some of which may be clearly distinguished and some of them were established and refilled at the same time. The material and the character of the fills varies and sometimes may also be rich in

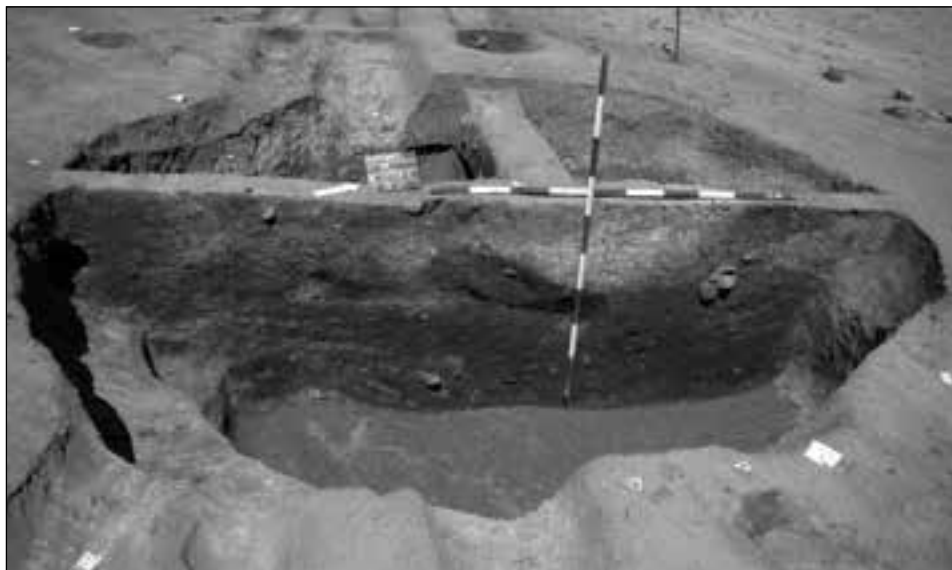
folytatását, lezáródást 2007-ben érintette a 2012-es munkaterületünk melletti utca megelőző feltárása. Most elértük a komplexum keleti és részben északi szélét is, így gyakorlatilag csak egy középső, 3-5 m széles sávja maradt feltáratlan. A objektumra vonatkozó korábbi megfigyelések részben kiegészíthetővé, pontosíthatóvá váltak az új feltárással, de a pontos rendeltetésével kapcsolatos kérdés továbbra is megoldatlan. Több, részben jól elkülöníthető, részben pedig szinte egyszerre kialakított és egyszerre visszatemetett gödör halmazából áll, a betöltések anyaga, jellege változatos, helyenként leletekben is gazdag. Jó relatív időrendi megfigyeléseket elsősorban a gödörkomplexum peremén lehetett tenni, központja felé haladva pedig mindinkább összefüggő, szélesebb területen azonos sorozatot adó rétegeket találtunk az amúgy tagolt, változatos aljú beásáshalmazban. A leletek elsődleges keletkezése a késő bronzkorra tehető, de egyes későbbi (kora vaskori) beásások jelenléte sem volt kizárható.

Munkaterületünk fennmaradó részén 16 gödör jellegű beásás, és egy észak-északkelet – dél-délnyugati irányú árokszakasz került feltárássra. A gödrök pontos jellegét többnyire nem tudtuk meghatározni. Általában 50 cm-t nem meghaladó mélységű, változatos profilú, a legtöbb esetben többszörösen egymásra ásott gödrökről van szó, amelyek a leletanyag alapján szintén a késő bronzkor, kora vaskor időszakában keletkeztek és általánosságban, a leletanyag jellege és mennyisége is a telepjelenségek közé sorolja őket. A feltárt egyetlen árok sekélyebb, déli irányú lejtést mutat, északon lezárul, délen pedig 7 m után kelet felé kanyarodik, és elhagyja a feltárássra kijelölt területet. Itt egyben egy korábbi, jóval mélyebb beásás betöltésének tetejét

finds. We could make well founded observations concerning the relative chronology of the pits, primarily at the edge of the pit complex. However, towards its center, we found increasingly coherent layers displaying the same sequence over a broader area in the pit complex with otherwise diverse, composite bottoms. The preliminary dating of the finds can be defined as the Bronze Age although it was not possible to exclude the presence of later (Early Iron Age) pits.

In the remaining part of our work site, 16 pits and a segment of a ditch oriented north-northeast to south-southwest were uncovered. It was mostly not possible to determine the exact character of the pits. Their depth in general did not exceed 50 cm, their shape varied, and in most cases they were multiply superimposed. Based on the finds, these pits too were created in the period of the Late Bronze – Early Iron Age, and both the character and the number of finds in general suggest that they belonged to the settlement features. The only excavated ditch is shallower and slopes towards the south. It terminates in the north; in the south it turns towards the east after 7 m and leaves the area designated for research. Here it cut the top of the fill of an earlier and much deeper pit as well. This latter pit unfortunately contained no finds.

Phenomena dated to the Early Iron Age were found on six work sites in 2012, partly together with Late Bronze Age features, as seen above. The six site details – three on each – seem to represent two settlement clusters situated close to each another. The finds of work sites No. 9, 11, and 13 belong to a group that strongly overlaps with the Late Iron Age and Roman Period settlement, previously excavated over a

7. kép: Kora vaskori gödör (SE 3359) feltárás közben tanúfallal
Fig. 7: Early Iron Age pit (SE 3359) during the excavation, with a section wall

is vágja, amelyből azonban sajnos nem került elő lelet.

Kora vaskorra keltezhető jelenségeket összesen hat munkaterületen tártunk fel 2012-ben, mint láttuk, részben késő bronzkoriakkal együtt. A hat lelőhely-részlet közül három-három látszik reprezentálni két, egymás közelében fekvő települési gócpontot. A 9., 11., 13. munkaterület leletei egy, már korábban is viszonylag nagy felületen feltárt, a késő vaskori, és római kori terepüléssel erős területi átfedésben lévő csoportba tartoznak, míg a 12., 16. és 18. munkaterületek már egy mélyebben fekvő és eddig kevésbé részletesen ismert csoportot alkotnak. A 9. munkaterületen feltárt kora vaskori (Hallstatt) objektumok, amelyek közül kettő négyzetes gödörházként, kettő pedig, méhkas alakú veremként volt értelmezhető, viszonylag gazdag leletanyagot adtak. Betöltésük anyaga és szerkezete is jellegzetes képet

relatively large area, while work sites No. 12, 16, and 18 constitute a group already situated at a deeper level, and less precisely dated. The Early Iron Age (Hallstatt) features unearthed on work site No. 9, two of which could be interpreted as square semi-subterranean houses, and another two as beehive-shaped storage pits, provided a relatively rich find material. Both the material and the composition of their fill was characteristic, dominated by ashy, burnt fills as was the case in most features from the same earlier excavated period. The character of another feature could not be identified based on the recovered detail disturbed by medieval phenomena. It appeared to be rather extensive, most resembling a house.

The only archaeological phenomenon on work site No. 11 was a square semi-subterranean house, which could be dated to the Early Iron Age, primarily based on the

mutatott, a hamus, égett betöltések domináltak, ahogy a korszak korábban feltárt objektumainak jelentős részénél is. Egy további objektum jellege a feltárt, középkori jelenségek által bolygatott részlete alapján meghatározhatatlan volt, de szintén kiterjedtebb, leginkább házszerűnek tűnt.

A 11. munkaterület egyetlen régészeti korú jelensége egy négyzetes gödörház volt, amit az előkerült kis számú kerámia alapján tarthatunk elsődlegesen kora vaskorinak. A lehumuszt és áttisztított felületben jól dokumentálhattuk az altalaj egy éles vonal mentén megfogható, északkelet-déli nyugati irányú rétegváltását. Az alábukó, sárgább, agyagosabb altalajt egy világosbarna, de antropogén nyomokat nem tartalmazó, talán eróziós réteg váltja, a vaskori gödörházat is már ebbe ásták bele.

A 13. munkaterületen két kisebb, meghatározhatatlan rendeltetésű beásás volt bizonytalanul a kora vaskorra keltezhető.

A másik települési göchoz tartozó 12. munkaterületen a legtöbb kerámialeletet a korai vaskor települési gödrei tartalmazták. Közülük kettő (SE 3359, 3389), a lelőhelyen már korábban is feltártakhoz hasonló, igen jelentős, 5 m-t is meghaladó átmérővel rendelkező, 130-150 cm relatív mélységet is elérő, nagyjából kerek gödrök közé tartozott, amelyeknek felső szintje következetesen sűrűn rétegzett hamus, égéstermékű betöltésű volt (7. kép). Igen hasonló betöltésű, de ezektől eltérő formájú és bizonyára más rendeltetésű volt az a függőleges falú, egyenes aljú, lekerekített sarkú, négyzet alakú gödör, amelynek déli oldala nyugati szakaszán – nyhe félkör alakú kiöblösödésben – lépcsőszerű padkát figyeltünk meg (SE 3460, 8-10. kép).

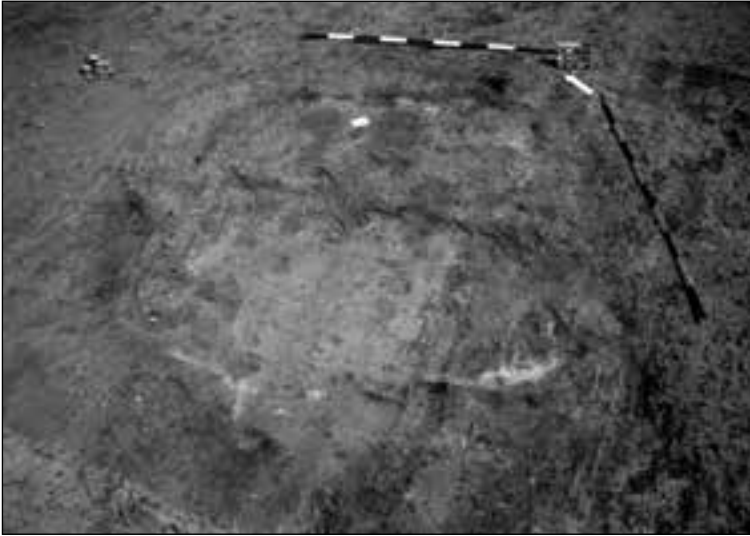
small number of potsherds. After removing the subsoil and cleaning the surface, we could precisely record the transition between two layers of the subsoil appearing in the form of a sharp line, running from northeast to southwest. The lower yellow, clayey layer of subsoil was superposed by a light brown erosion layer that did not contain any anthropogenic traces; the Iron Age semi-subterranean dwelling had already been dug into this latter one.

Two small pits of ambiguous function could be tentatively dated to the Early Iron Age on work site No 13.

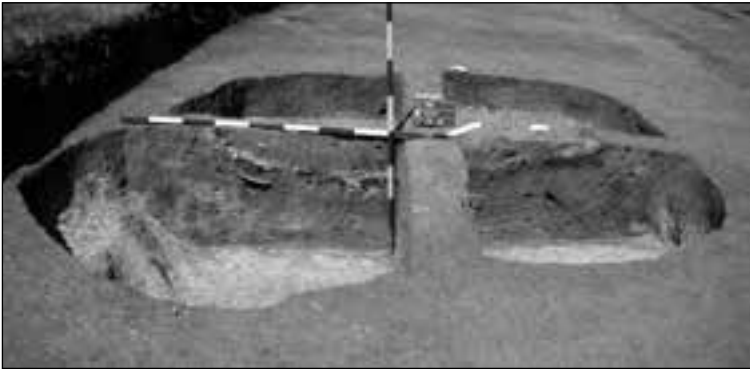
Most of the pottery finds were contained in the Early Iron Age pits from the settlement found on work site No. 12 and belonged to the other settlement cluster. Two of the pits (SE 3359, 3389) belonged to a series of, more or less, circular pits, a number of which had already been excavated. The diameter of these features was significant, more than 5 meters, their relative depth ranged from 130-150 cm, and the upper part of their fill consistently comprised dense, ashy, burnt layers (Fig 7). A square pit with rounded corners, vertical walls, and flat bottoms (SE 3460, Figs 8-10) contained a very similar fill but had a different shape and probably a different function from the previously mentioned ones. We could observe a stair-like shoulder on the western part of its southern side.

A total of four small pits on work site No. 16 could preliminarily be dated to the Early Iron Age. Among these features, an almost square, shallow depression with a diameter of 1.8 m, with a posthole supported with stones in the middle, is worthy of note.

Research carried out this year has broadened our understanding of the structure of the Early Iron Age settlement, which,

8. kép: Kora vaskori objektum (SE 3460) feltárja délnyugatról
Fig. 8: The outline of an Early Iron Age feature (SE 3460) seen from southwest

9. kép: Az SE 3460 metszete délkeletről
Fig. 9: The section of SE 3460 from the southeast

10. kép: Az SE 3460 feltárt állapotban északkeletről
Fig. 10: The SE 3460 excavated, seen from the northeast

11. kép: A római kori telep kerítődárkának szakasza a 10. munkaterületen

Fig. 11: A segment of the fencing ditch from the Roman Period settlement on work site No. 10

A 16. munkaterületen összesen négy kisebb gödör volt előzetesen a kora vaskorra keltezhető, ezek közül egy négyzeteshez közelítő, 1,8 m átmérőjű, sekély, de közepben kövekkel megtámasztott oszlophellyel ellátott beásás érdemel különösebb figyelmet.

Az ideai kutatások tovább bővítették ismeretünket a kora vaskori település szerkezetét tekintve, amely a főváros területén a Kőérberek–Tóváros lakópark építését megelőző feltárások (HORVÁTH et al. 2005, 150–154) során előkerült településsel vethető össze. A horizontálisan elnyúló, nagy kiterjedésű, több belső gócponttal rendelkező települések lehetséges belső időrendjének felvázolására csak a leletanyag átfogó tanulmányozását követően kerülhet sor.

in the territory of the capital can be compared to the settlement unearthed during the preventive excavations preceding the construction of the Kőérberek–Tóváros Residential District (HORVÁTH et al. 2005, 150–154). Only a comprehensive analysis of the find material will allow us to outline the possible inner chronology of the horizontal, extensive settlements containing several internal clusters.

Features from the Late Iron Age, Celtic settlement were brought to light on work sites No. 9 and 12. On work site No. 9, two deeper pits yielded Celtic find material from the period preceding the Roman Period. Two pits represented the late La Tène phase on work site No. 12 as well: a storage pit with cylindrical walls and a strongly rounded, fired bottom (SE 3383) and a refuse pit with a similarly ashy fill (SE 3469). A late La Tène potsherd was found in the upper layer of the fill of pit SE 3366 that otherwise contained mostly Protoboleraz finds.

We found a further segment of a ditch that had already been observed during previous excavations (SE 1882 and 1928). The ditch was oriented northwest-southeast, and its bottom was articulated by a number of internal grooves. Certain parts of the segment situated in the middle part of the plot had vanished, or only the lower grooves were visible (SE 3360–3362, 3459, 3480, 3390, 3459). We could observe the continuous upper part of the ditch only in the northwestern corner. The finds that were unearthed raised the question of a possible Roman Period re-use of the ditch in addition to the previous, late Celtic period date.

Roman Period

This year, excavation on two plots provided further information on the Roman

A késő vaskori kelta település objektumait a 9. és a 12. munkaterületen tárhatuk fel. A 9. munkaterületen két nagyobb mélységű verem adta a római kort megelőző időszak kelta leletanyagát. A 12. munkaterületen szintén két gödör képviselte a késő LT időszakot; egy hengeres falú, erősen lekerekített, kiégetett fenekű tárolóverem (SE 3383) és egy ugyancsak hamus betöltésű hulladékgödör (SE 3469). Késő LT kerámiatöredék került elő a zömmel Protoboleráz leleteket tartalmazó SE 3366 felső rétegeből is.

Megtaláltuk a korábbi feltárásokon is megfigyelt északnyugat-délkeleti irányú, többszörösen tagolt aljú árok (SE 1882 és 1928) további részletét is. A telek középső részén jelentkező szakasz helyenként kikapott, némelykor mindössze az alsó vájatokat (SE 3360-3362, 3459, 3480, 3390, 3459) észleltük. Az árok összefüggő felső részét csak az északnyugati sarokban sikerült regisztrálnunk. Az előkerült leletek a korábbi, késő kelta keltezés mellett a római kori használat lehetőségét is felvetették.

Római kor

2012-ben két telek feltárása szolgáltatott újabb adatokat a terület római kori használatához. A 9. munkaterületen a falusias települést három gödörház képviselte, amelyek a már korábban megfigyelt módon egymáshoz igen közel, de szabálytalan elrendezésben helyezkedtek el (12. kép). Két további gödröt bizonytalan módon szintén ehhez a korszakhoz köthetünk, ezek leletanyaga azonban sokkal szegényebb volt, mint a látványos sigillata- és fémeleteket is adó házaké. Ugyancsak a korábbi megfigyeléseket (HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007, 168–178) erősítette a településrészlet abban a tekintetben, hogy házakhoz

Period use of the area. On work site No. 9, the village was represented by three semi-subterranean houses that were situated close to each other but in an irregular arrangement, in accordance with the previously observed pattern (Fig. 12). Two other pits can tentatively be connected to the same period. The find material from these features was, however, much more modest than the materials from the houses containing spectacular Samian ware and metal objects as well. The settlement detail confirmed previous observations (HAVAS – SZILAS – M. VIRÁG 2007, 168–178) in another respect too: we did not find any ovens belonging to the houses and the holes for the posts supporting the roof could be identified in no more than a few cases and even then with uncertainty. The overall image suits that of the central, intensively used area of the settlement well. In the south and east, this area was surrounded by a ditch a new segment of which could be uncovered on work site No. 10.

In spite of the limited area available for research, it can be considered a significant result that it was possible to recover a further 6.7 m long segment of the ditch (Fig. 11). Here, we could clearly observe the renewal of the feature too. In the same plot, outside the area surrounded by the ditch, a rather extensive feature could only partially be excavated, as it significantly overreached the designated construction area. The feature, poor in finds, can probably be interpreted as a semi-subterranean house or a workshop. This phenomenon too can be interpreted in the context of a previously excavated series of house-like features, modest in finds that were situated outside the southern section of the fencing ditch.

12. kép: Hallstatt házat vágó római gödörház feltárás közben a 9. munkaterületen

Fig. 12: The excavation of a Roman Period semi-subterranean house cutting a Hallstatt feature on work site No. 9

13. kép: Hallstatt objektumra ásott középkori gödörház a 9. munkaterületen

Fig. 13: A medieval semi-subterranean house dug on a Hallstatt feature on work site No. 9

tartozó tűzhelyeket egyáltalán nem találtunk és a tetőzetet tartó oszlopok helyeit is csak néhány esetben, bizonytalanul tudtuk azonosítani. Az összkép jól illeszkedik a település központi, intenzíven használt részébe, amelyet az az árok övez déli és kelet irányból, ennek újabb szakaszát a 10. munkaterületen tárhattuk fel.

The excavation carried out on work site No. 12 drew our attention to an important possibility concerning the Roman Period. Here, a new section of a further characteristic, multiply articulated (and possibly multiply renewed) ditch was found that raised the possibility of Roman Period use too, in addition to the

A kutatási terület szűkössége ellenére jelentősebb eredménynek mondható, hogy újabb 6,7 m hosszan tárhattuk fel az említett árkot (11. kép), így ezen a szakaszon az objektum megújítását is jól megfigyelhettük. Ugyanezen a telken, az árokkal határolt területen kívül egy leginkább földbe mélyített házként vagy műhelyként értelmezhető kiterjedtebb, de leletszegény objektum feltárására csak részlegesen kerülhetett sor, mivel az jelentékenyen túllógott a beépítés tervezett határain. Ez a jelenség megint csak jól összevethető a korábbi feltárások során megismert, a kerítőárok déli szakaszán kívül eső, házszerű, de feltűnően leletszegény objektumok sorozatával.

Fontos lehetőségre hívta fel a figyelmet a 12. munkaterületen végzett feltárás a római kor vonatkozásában is, itt újabb szakaszt tárhattuk fel egy másik, markáns, többszörösen tagolt (és talán többszörösen megújított) ároknak, amely a korábbi, késő kelta keltezését megerősítő leletek mellett a római kori használat lehetőségét is felvetette.

Középkor

A középkori (Árpád-kori) falu helyrajzához idén két területi csoportban tudtunk hozzátenni újonnan megismert elemeket. Az első csoportot a 9., 13. és 16. munkaterületek alkották, amelyek a korábban megismert település legsűrűbb központi (9. munkaterület), illetve az ezt közvetlenül övező keleti, északkeleti periféria zónájába estek. A második csoportba a 14., 15., 19. munkaterületek tartoznak, amelyek a 2011-ben feltárt 6. és 7. munkaterületekkel (HAVAS 2012, 48–49, 54–55) együtt már csaknem összefüggő tömböt alkotnak délen, a lelőhelyet keresztülzselő vízmosás közelében, a központi lelőhelyrésznél jóval magasabb terepszinten.

finds that confirmed its dating to the Late Celtic Period.

The Middle Ages

This year, we could also contribute to the topography of the medieval (Árpád Period) settlement with newly discovered elements situated in two spatial clusters. The first group comprised worksites No. 9, 13, and 16, which were located in the densest central area (worksite No. 9) of the previously identified settlement before as well as in the eastern and northeastern peripheral zone immediately surrounding it. Work sites No. 14, 15 and 19 belonged to the second group, which, together with work sites No. 6 and 7 excavated in 2011 (HAVAS 2012, 48–49, 54–55), form an almost continuous block in the south, close to the gutter running across the site, on a surface level that is much higher than that of the central area of the site.

On work site No. 9, the only semi-subterranean house from the village was located in our research area, with the usual square oven constructed with stones in the (north) eastern corner and the entrance on the southwestern side. The house was dug over a more extensive Iron Age feature and its floor was created by tamping a layer of clay on the fill of the prehistoric phenomenon (Fig. 13).

We had the possibility to excavate partially another semi-subterranean house on work site No. 13. At the southern edge of the work site we could unearth the northern edge of the house, its corner with the oven, and a storage pit related to it dating from approximately the same period. Here, the oven was created in the northwestern corner of the house, and we were lucky to be able to make observations concerning its construction method as

A 9. munkaterületen a falu egyetlen gödörháza esett kutatási területünkre a megszokott, négyzetes köves kemencével az (észak)keleti sarokban, bejárattal a délnyugati oldalról. A házat egy kiterjedtebb kora vaskori objektumra ásták, padlóját az őskori jelenség betöltésére döngölt agyagréteggel alakították ki (13. kép).

Egy újabb gödörház részleges feltárására a 13. munkaterületen is lehetőségünk nyílt. A ház északi szélét, kemencés sarkát, valamint egy vele relációban lévő, hasonló korú tárlóvermet a munkaterület déli szélén tárhattuk fel. A kemencét itt a ház északnyugati sarkában alakították ki, felépítésének menetével kapcsolatban is tehattünk szerencsés megfigyeléseket. Mivel magát a házat egy viszonylag barnább, humuszosabb talajba mélyítették, jól kivehettük, hogy a gödör megásását követően a teljes kemencés sarkot külön kikapasztották agyaggal, és ezt követően rakták be a kemencét alkotó köveket. Az agyagtapasztás tehát nem csak a később kiégett sütőfelület területére korlátozódott. A ház további részei a már megépített járda és útfelület alá esnek. Valószínűleg szintén középkorinak tartható az a két párhuzamos, észak-délihez közelítő irányú, enyhén ívelődő árok, amelyeket a háztól nyugatra tártunk fel. E két árok egyben a szomszédos telken (3. munkaterület) 2011-ben feltárt észak-déli és keletnyugati árokkal is rendszert alkothat.

A 16. munkaterület objektumai közül egy kisebb négyzetes gödörház, amely északon túlnyúlt az eredetileg kitűzött építési hely határain, valamint egy igen leromlott állapotú kemence és hamuzógödör-páros tartható középkorinak. Sajnos egyértelmű keltezés adó leletanyag a gödörházból sem került elő. A ház irányítása északkelet-délnyugati, a köves kemence a keleti

well. As the house was sunk into a more brownish soil mixed with humus. It was clearly visible that after digging the pit, the entire corner was plastered with clay, and the stones constituting the kiln were placed in afterwards. The clay plastering was thus not limited to the baking surface that was later fired. Other parts of the house were located under the already constructed sidewalk and road surface. Two slightly curved ditches running parallel, oriented approximately north-south, excavated west of the house, can probably be considered to be medieval too. These two ditches, at the same time, comprise a system together with the north-south and east-west ditches excavated in 2011 on the neighboring plot (work site No. 3).

Among the features found on work site No. 16, a smaller, square semi-subterranean house that extended beyond the borders of the originally designated construction area in the north, and a complex comprised of a badly damaged kiln and its ash pit can be considered medieval. The semi-subterranean house unfortunately did not contain any finds that would have allowed its unambiguous dating. The orientation of the house was northeast-southwest, the oven with the stones was situated in the eastern corner, but we found a smaller burnt spot nearby the southern corner of the house as well.

At that part of the site which is located at a higher level, we first worked this year on work site No. 14. Here, besides several modern-age pits, a total of 24 archaeological features were uncovered, all of which could be dated to the Middle Ages. The phenomena constituted two spatial groups. On the southern part of the work site, shallow pits of uncertain outlines, two larger storage pits and a badly fired

14. kép: 13. századi
gödörház a 15.
munkaterületen
Fig. 14: 13th-century
semi-subterranean
house on work site
No. 15

sarokban található, de egy kisebb égett foltot a ház déli sarka közelében is találtunk.

A magasabban fekvő lelőhelyrészen elsőként a 14. munkaterületen dolgoztunk idén. Itt számos modern, újkori beásás mellett összesen 24 régészeti korú objektum feltárása történt meg, ezek mindegyike a középkorra keltezhető. A jelenségek két területi csoportot alkottak. A munkaterület déli részén, rendszertelen halmazban sekély, gyenge elválású gödrök, néhány nagyobb tárlóverem és gyengén kiégett, sütőfelülettel nem rendelkező (alkalmi?) tűzhely bontakozott ki. Északon egy nagyobb, a kutatási terület határain túlnyúló oszlopszerkezetes, felszínen álló épület cölöplyukai köré csoportosulva szintén hosszúság, sekély tüzelőhelyeket és gödröket tártunk fel.

Kicsit magasabban, a 15. munkaterületen két kisebb, erősen megrongálódott kemence mellett egy kb. 5×3 m-es alapterületű, téglalap alakú, földbe mélyített házat találtunk (14. kép). A ház iránya

(temporary?) fireplace without a baking surface were found in an irregular arrangement. We unearthed oblong, shallow fireplaces and pits in the north too. These features clustered around the postholes of an over-ground post-structure building that extended over the borders of the research area.

At a slightly higher level, on work site No. 15, besides two smaller, badly damaged kilns, we found an oblong semi-subterranean house measuring ca. 5×3 m (Fig. 14). The orientation of the house was north-northwest – south-southeast. Based on the finds it can be dated to the 13th century and it may possibly have survived into the 14th century as well. It is thus, certainly be connected to a relatively late phase at the medieval settlement.

On the neighboring plot, on work site No. 19, the archaeological phenomena could be detected on a variable surface. The terrain was determined by a depression running southwest-northeast across the territory. The depression was filled

15. kép: Rendhagyó középkori temetkezés a 19. munkaterületen
Fig. 15: Irregular medieval burial on work site No. 19

észak-északnyugat – dél-délkeleti. Az előkerült leletek alapján a 13. századra keltezhető, talán megélhette a 14. századot is, így a középkori településnek mindenképpen relative késői fázisához köthető.

A szomszédos telken, a 19. munkaterületen a régészeti jelenségek változatos terepfelzínén jelentkeztek. A terepalakulatot meghatározta egy délnyugat-északkeleti irányban területünkön áthúzódó, hordalékszerű talajjal kitöltött mélyedés, amely talán természetes árokként értelmezhető és esetleg kapcsolatban lehet a 7. munkaterületen 2011-ben feltárt árokkal. A jelenség gyakorlatilag elfoglalta a munkaterület északi harmadát, betöltődése leletet még szórványosan sem tartalmazott, de több régészeti jelenség vágta. Összesen nyolc objektumot tártunk fel a területen, ezek közül egy kis körte alakú kemence volt, a többi kerek vagy amorf gödör. Az egyik kerek, méhkas alakú veremben egy rendellenes temetkezésre, egy fiatal felnőtt felhúzott lábú, háton fekvő vázára találtunk (15. kép). A csontváz a gödör

with alluvium-like soil. It can perhaps be interpreted as a natural ditch and may be associated with the ditch unearthed in 2011 on work site No. 7. The phenomenon in practice occupied the northern third of the work site, its fill contained no finds at all, but it was cut by several archaeological phenomena. We excavated a total of eight features in the area, one small, pear-shaped oven among them while the rest were round or shapeless pits. In one of the circular, beehive-shaped pits we found an irregular burial, the skeleton of a young adult lying on its back with drawn-up legs (Fig. 15). The skeleton was situated in the middle of the fill of the pit, so the body was buried in a pit that was half-way filled. This burial, as the rest of the features unearthed on the plot, can be dated to the Middle Ages, more precisely to the 13th century. This is the second example of irregular burials placed in a pit on the territory, following a first, similar one uncovered in 2005 (HAVAS-KÁRPÁTI-SZILAS 2006, 109–111).

betöltésének közepénél helyezkedett el, tehát egy már félig betöltött gödörbe tették. Ez a temetkezés, ahogy a telken feltárt többi objektum is, a középkorra, közelebről a 13. századra keltezhető. A rendhagyó, gödörbe történő temetkezésnek második példáját láthatjuk területünkön az első, 2005-ben feltárt hasonló jelenség után (HAVAS-KÁRPÁTI-SZILAS 2006, 109–111).

A középkori falu fejlődése szempontjából az idei feltárás megerősíteni látszik azt a korábbi feltevést, hogy a legkésőbbi jelenségek a terület magasabban fekvő részén helyezkednek el, ez a településrész egyértelműen túlélte a tatárjárást. Emellett mind részletesebben ismerjük meg ennek a területrésznek a belső szerkezetét is, amelyről korábban a település magjához viszonyítva csak jóval szórványosabb adataink voltak.

Röviden meg kell még emlékezni két további temetkezésről is, amelyet a 9. munkaterületen tártunk fel. A két, háton fekvő váz egymás közelében, a jelenlegi terepszíntől csupán 50-60 cm-es mélységben volt, a korábbi mélyszántás is bolygatta őket. Melléklet vagy viseleti tárgy nem került elő, sírfolt, koporsó nem körvonalazódott. Tájolásuk délnyugati-északkeleti. Ahogy valamennyi, a Harsánylejtőn eddig feltárt sír, úgy ezek sem értékelhető temető részleteként, csupán szórványos temetkezéseknek tarthatók. A különböző korú telepekhez köthető valódi temetők elhelyezkedése tehát továbbra is ismeretlen számunkra.

Havas Zoltán – M. Virág Zsuzsanna

Concerning the development of the medieval village, the excavation carried out this year seems to confirm the previous supposition that the latest phenomena are located in that part of the territory which has a higher elevation. This settlement part doubtless survived the Mongol invasion. In addition, we have increasingly detailed knowledge about the inner structure of this area, about which earlier we had much more sporadic data as compared to the core of the settlement.

We should briefly mention two further burials unearthed on work site No. 9. The two skeletons lying on their back, not far from each other, were found at a depth of only 50-60 cm measured from the present surface level. They had also been disturbed by previous deep plowing. No grave goods or dress accessories were found, and neither the outlines of the graves, nor any coffins could be observed. The graves were oriented southwest-northeast. As with all the graves excavated to date on Harsánylejtő, neither of these burials appear to belong to a cemetery, but seem to be randomly scattered burials. Thus, the location of “real” cemeteries related to the settlements from various archaeological periods, is still unknown for us.

Zoltán Havas – Zsuzsanna M. Virág

Irodalom/References:

BERTÓK et al. 2008 • Bertók G.–Gáti Cs. – Vajda O.: Előzetes jelentés a Szemely-Hegyes lelőhelyen (Baranya megye) található neolitikus körárok-rendszer kutatásáról (Preliminary report on the research at the Neolithic Kreisgrabenanlage at Szemely-Hegyes, Baranya county, Hungary). *ArchÉrt* 133 (2008) 85–106.

HAVAS 2012 • Havas Z.: Feltárások és régészeti megfigyelések a Csúcshegy-Harsánylejtőn 2011-ben (Excavations and archaeological supervisions at Csúcshegy-Harsánylejtő in 2011). *Aqfűz* 18 (2012) 45–55.

HAVAS–KÁRPÁTI–SZILAS 2006 • Havas Z. – Kárpáti Z. – Szilas G., Próbafeltárás a csúcshegyi római villa környezetében (Test excavation in the area of the Roman villa on Csúcshegy). *Aqfűz* 12 (2006) 106–115.

HAVAS–SZILAS–M. VIRÁG 2007 • Havas Z. – Szilas G. – M. Virág Zs.: Próbafeltárás a csúcshegyi római villa közelében II (Test excavation in the region of the Roman villa on Csúcshegy II). *Aqfűz* 13 (2007) 154–179.

HORVÁTH et al. 2005 • Horváth L. A. – Korom A. – Térey Gy. – Szilas G. – Reményi L.: Előzetes jelentés az épülő Kőérberek-Tóváros lakópark területén folyó régészeti feltárásokról (Preliminary report on the archaeological excavation conducted parallel to the construction on the territory of the Kőérberek-Tóváros residential district). *Aqfűz* 11 (2005) 137–167.

HORVÁTH 2001 • Horváth, L. A.: Die relativchronologische Position des Protoboleráz-Horizontes aufgrund seiner südlichen Komponenten. In: Roman, P. – Diamandi, S. (Hrsg.), III - Boleráz. Ein vorgeschichtliches Phaenomen zwischen

dem Oberrhein und der Unteren Donau. *Bucureşti* 2001, 459–515.

KALICZ 1985 • Kalicz N.: Kőkori falu Aszódon (Neolithisches Dorf in Aszód). *Múzeumi Füzetek* 32, Aszód 1985.

KALICZ 2008 • Kalicz, N.: Aszód: ein gemischter Fundort der Lengyel- und Theiss-Kultur. *CommArchHung* 2008, 5–54.

KALICZ 1991 • Kalicz, N.: Beiträge zur Kenntniss der Kupferzeit im ungarischen Transdanubien. In: Lichardus, J. (ed.), *Die Kupferzeit als historische Epoche. Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde* 55 (1991) 347–387.

KALICZ 2001 • Kalicz, N.: Die Protoboleráz-Phase an der Grenze von zwei Epochen. In: Roman, P. – Diamandi, S. (Hrsg.), *Cernavoda III - Boleráz. Ein vorgeschichtliches Phaenomen zwischen dem Oberrhein und der Unteren Donau. Bucureşti*, 2001, 385–435.

KALICZ–HORVÁTH 2010 • Kalicz, N. – Horváth, L.: Die kupferzeitliche Protoboleráz-Phase (Gruppe) im Lichte der neuen Ausgrabungen in Südwest-Transdanubien. In: J. Šuteková – P. Pavúk – P. Kalábková – B. Kovár (eds.), *Panta Rhei. Studies in Chronology and Cultural Development of South-Eastern and Central Europe in earlier Prehistory. Presented to Juraj Pavúk on the occasion of his 75. Birthday. Studia Archaeologica et Mediaevalia* 11. Bratislava 2010, 407–433.

T. LÁNG–M. VIRÁG–HAVAS 2005 • T. Láng O. – M. Virág Zs. – Havas Z.: Budapest, III. Solymárvölgyi út 8–12. *RKM* 2004 (2005) 192.

PODBORSÝ–KOVÁRNÍK 2006 • Podborsý, V. – Kovárník, J.: Neolithic and post-Neolithic enclosures in Moravia in their Central European context. In: Harding, A. – Sievers, S. – Venclová, N. (eds.), *Enclosing*

the past: inside and outside in prehistory. Sheffield, 2006.

RACZKY 2000 • Raczky, P.: Cultural Context of the Late Neolithic Site at Polgár-Csőszhalom (Hungary). In: Hiller, St. – Nikolov, V. (Hrsg.), Karanovo III – Beiträge zum Neolithikum in Südosteuropa. Wien 2000, 405–414.

RACZKY et al. 1997 • Raczky P. – Anders A. – Nagy E. – Kurucz K. – Hajdú Zs. – W. Meier-Arendt, Polgár-Csőszhalom-dűlő. In: Raczky et al. (eds.), Utak a múltba. (Path into the past). Budapest 1997, 34–43.

RACZKY et al. 2002 • Raczky, P. – Meier-Arendt, W. – Anders, A. et al.: Polgár-Csőszhalom (1989-2000): Summary of the Hungarian-German Excavations on a Neolithic Settlement in Eastern Hungary. In: Asla, R. – Blum St. et al. (Hrsg.), Mauerschau. Festschrift für Manfred Korfmann. Band 2. Remshalden-Grunbach 2002, 833–860.

RAJNA 2009 • Rajna A.: Bőrmegmunkálás egy törökbálinti rézkori telepen (Leather-

working at a Copper Age settlement of Törökbálint). In: Ilon, G. (ed.), Nyersanyagok és kereskedelem (Raw materials and trade). ΜΩΜΟΣ VI. Szombathely 2009, 327–334.

SZILAS–M. VIRÁG 2008 • Szilas G. – M. Virág Zs.: Próba feltárás a csúcshegyi római villa közelében III (Test excavations in the region of the Roman villa on Csúcshegy III). Aqfűz 14 (2008) 119–132.

TRNKA 2005 • Trnka, G.: Kreise und Kulture – Kreisgrabenanlagen in Mitteleuropa. In: Daim, F. – Neugebauer, W. (Hrsg.), Zeitreste Heldenberg. Geheimnisvolle Kreisgräben. Horn-Wien 2005, 10–18.

M. VIRÁG–TÓTH 2006 • M. Virág Zs. – Tóth A.: Régészeti kutatások az M0 körgyűrű keleti szektorának nyomvonalán fekvő BP 05 lelőhelyen (Archeological investigations on the BP 05 find location along the path of the eastern sector of the M0 ring highway). Aqfűz 12 (2006) 196–206.